

GIẢI PHÁP PHÒNG, CHỐNG TỆ LÃNG PHÍ Ở NƯỚC TA HIỆN NAY

*Phạm Hữu Nghị**

Đấu tranh có hiệu quả với các tệ nạn, các tiêu cực trong bộ máy nhà nước, trong xã hội có ý nghĩa rất quan trọng đối với đảm bảo sự ổn định về chính trị- xã hội, tạo điều kiện cần thiết cho phát triển kinh tế- xã hội một cách bền vững. Chống các tệ nạn nói chung, lãng phí nói riêng là một nhiệm vụ khó khăn, phức tạp, đòi hỏi phải có sự kiên trì, bền bỉ, đồng thời cũng phải hết sức kiên quyết, khẩn trương. Đây là nhiệm vụ chung của các cấp, các ngành, các đoàn thể, các cơ quan ngôn luận và của toàn dân. Để cuộc đấu tranh chống lãng phí đạt kết quả cần phải có những giải pháp trước mắt và lâu dài.

Trong bài *Thực trạng và nguyên nhân của tệ lãng phí ở Việt Nam* đăng trên Tạp chí Nhà nước và Pháp luật số 7/2006 chúng tôi đã chỉ ra nguyên nhân sâu xa của tệ lãng phí trong xã hội ta là do: *chế độ sở hữu chưa được xác lập một cách rõ ràng, minh bạch; trong bộ máy nhà nước chưa thiết lập được chế độ kiểm tra, giám sát quyền lực một cách công khai, minh bạch; chính sách tài chính vẫn còn biểu hiện của cơ chế xin- cho; việc thực hành dân chủ trong xã hội còn nhiều yếu kém, các chính sách của nhà nước chưa thể hiện tính công khai, minh bạch.* Bởi vậy, giải pháp cơ bản để phòng, chống lãng phí một cách có hiệu quả là: *Cần xác lập chế độ sở hữu một cách rõ ràng, minh bạch; thiết lập chế độ kiểm tra, giám sát quyền lực một cách công khai, minh bạch; xoá bỏ mọi biểu hiện của cơ chế xin - cho, tiến tới xoá bỏ thực sự chế độ chủ quản đối với doanh nghiệp nhà nước; thực hành dân chủ thực sự trong xã hội; bảo đảm tính công khai, minh bạch trong mọi chủ trương, chính sách của Đảng và pháp luật của Nhà nước; thiết lập*

cơ chế kiểm tra, giám sát và phản biện xã hội đối với hoạt động lãnh đạo của Đảng và hoạt động quản lý của Nhà nước; xây dựng xã hội dân sự lành mạnh ở Việt Nam.

1. CÁC GIẢI PHÁP CHUNG

Các giải pháp phòng, chống lãng phí có thể chia thành:

- *Thứ nhất, giải pháp chính trị* thể hiện ở thái độ và quyết tâm chính trị thực sự của Đảng và Nhà nước ta mà trước hết là của các cơ quan lãnh đạo cao nhất trong cuộc đấu tranh phòng, chống tệ lãng phí.

- *Thứ hai, giải pháp về tổ chức:*

- Tiếp tục cải cách bộ máy nhà nước theo hướng tinh gọn, ít đầu mối.

- Xây dựng chế độ công vụ bảo đảm cho các công chức nhà nước thực hiện đúng nhiệm vụ, quyền hạn của mình.

- Đào tạo, đào tạo lại, nâng cao trình độ cho đội ngũ cán bộ.

- *Thứ ba, giải pháp pháp lý:*

- Cần hoàn thiện hệ thống pháp luật (chứ không chỉ là việc ban hành một đạo luật về thực hành tiết kiệm, chống lãng phí), trong đó chú trọng các văn bản pháp luật về cơ chế kiểm tra, giám sát quyền lực nhà nước, về quy hoạch, về kiểm toán, về đầu tư, về sở hữu, về chế độ công vụ, về chế độ tài chính doanh nghiệp...

- Xác định rõ chế độ trách nhiệm và xử lý vi phạm đối với tổ chức, cá nhân để xáy ra lãng phí.

- *Thứ tư, giải pháp huy động sức mạnh của cộng đồng:*

- Xã hội hóa một số hoạt động dịch vụ công.

- Dân chủ hóa, công khai hóa, minh bạch hóa đời sống kinh tế- tài chính của đất nước, của doanh nghiệp.

* PGS, TS. Luật học, Viện Nhà nước và Pháp luật

- Huy động sức mạnh của các tổ chức chính trị - xã hội, các phương tiện thông tin đại chúng vào cuộc đấu tranh chống lãng phí.

1.1 Các giải pháp trước mắt

- Ngay trong năm 2006 cần tổ chức thực hiện tốt các quy định của **Luật Thực hành tiết kiệm, chống lãng phí** đã được Quốc hội thông qua ngày 29/11/2005 và có hiệu lực từ ngày 01/6/2006. Đặc biệt, cần thực hiện nghiêm chỉnh các quy định về xử lý trách nhiệm đối với cán bộ lãnh đạo các cơ quan, đơn vị để xảy ra lãng phí hoặc thực hiện không nghiêm các quy định của **Luật Thực hành tiết kiệm, chống lãng phí**. Cần quán triệt nguyên tắc xử lý trách nhiệm cá nhân là: những vụ việc lãng phí, thất thoát có liên quan đến cán bộ lãnh đạo thì dù ở cấp nào, còn đương chức hay đã nghỉ hưu cũng phải được xem xét đầy đủ về trách nhiệm hành chính hoặc hình sự theo đúng pháp luật.

- *Tập trung xử lý dứt điểm những vụ việc nổi cộm, bức xúc:*

- Các cấp, các ngành, địa phương, đơn vị tiến hành rà soát lại các vụ việc ở địa phương, ngành, cơ quan đơn vị mình để có biện pháp giải quyết, xử lý dứt điểm trong thời gian nhất định. Đối với những vụ việc đã giải quyết nhưng chưa được dư luận đồng tình, những vụ việc tồn đọng chưa giải quyết và những vụ việc mới phát sinh thì cần tập trung chỉ đạo, xử lý, làm rõ nguyên nhân, rút ra các bài học kinh nghiệm nhằm phòng ngừa, ngăn chặn sự việc tái diễn. Các cấp, các ngành, các địa phương, đơn vị cần thực hiện nghiêm túc Chương trình thực hành tiết kiệm, chống lãng phí của Chính phủ.

- Thực hiện việc công khai hoá các địa chỉ có nhiều lãng phí trong sử dụng ngân sách nhà nước. Phát huy vai trò của công luận và nhân dân trong việc giám sát và công khai hoá các hành vi lãng phí của các cơ quan, đơn vị và công chức, cán bộ nhà nước.

- Xử lý nghiêm các đơn vị, cá nhân, người đứng đầu cố tình vi phạm hoặc thông

đồng tiếp tay loại tội phạm trong xây dựng cơ bản; không chỉ xử lý hành chính mà còn là bồi thường kinh tế, xử lý hình sự tùy mức độ vi phạm...

1.2 Các giải pháp lâu dài

- *Tiếp tục xây dựng và hoàn thiện hệ thống pháp luật và các chính sách của Nhà nước.* Đẩy mạnh công tác cải cách thể chế kinh tế theo mô hình kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa. Rà soát để có sự sửa đổi, bổ sung kịp thời các quy định về cơ chế quản lý, các định mức kinh tế-kỹ thuật đã không còn phù hợp với điều kiện phát triển mới của đất nước.

- *Đẩy mạnh cải cách bộ máy nhà nước theo hướng tinh giản, gọn nhẹ và nâng cao năng lực, hiệu lực, hiệu quả hoạt động.* Khắc phục tình trạng nhiều tầng nấc trong bộ máy công quyền, mở rộng thẩm quyền, trách nhiệm cho cấp dưới và cơ sở, công khai hoá các thủ tục hành chính để nhân dân biết, thực hiện và giám sát các cơ quan, tổ chức và công chức, cán bộ trong thực thi nhiệm vụ.

- *Cải cách cơ chế phân bổ và sử dụng vốn đầu tư để đạt được sự phát triển có chất lượng và bền vững;* khắc phục tình trạng đầu tư vốn dàn trải, không có trọng tâm, trọng điểm. Trong phân bổ vốn đầu tư cần có lộ trình thực hiện theo thứ tự ưu tiên. Cần xác định việc đánh giá hiệu quả của các dự án đầu tư xây dựng mới là khâu cuối cùng của việc thực hiện dự án đầu tư đó; có những quy định cụ thể về trách nhiệm và quyền hạn của tập thể và của cá nhân trong công tác quy hoạch, thẩm định và quyết định phê duyệt dự án đầu tư... Đổi mới những cơ chế quản lý làm phát sinh tư tưởng cục bộ trong quy hoạch, tránh tình trạng đầu tư nhỏ lẻ, phân tán, theo “phong trào” dẫn đến sự phân tán vốn đầu tư và không tạo sự liên kết, không thực hiện thành công quy hoạch tổng thể của nền kinh tế đất nước.

- *Tăng cường công tác kiểm kê, kiểm soát đảm bảo tính công khai, minh bạch trong quản lý, sử dụng đất đai, tín dụng, ngân sách, thuế, tài chính doanh nghiệp và*

các loại công sản để cán bộ, công chức cũng như các tổ chức đảng, đoàn thể, cơ quan thông tin đại chúng và nhân dân giám sát, kiểm tra, phát hiện, tố cáo tình trạng lãng phí. Có hình thức xử lý nghiêm minh đối với người đứng đầu các cơ quan, đơn vị để xảy ra lãng phí, thất thoát ở bất kỳ cấp nào. Kết hợp tốt việc phòng, chống tham nhũng, thanh tra công chức, công vụ và các hình thức thanh tra, kiểm tra khác với chống lãng phí, thất thoát nhằm tạo sức mạnh tổng hợp trong cuộc đấu tranh chống tiêu cực nhằm nâng cao năng lực, hiệu lực, hiệu quả quản lý nhà nước. Xây dựng và thực hiện thật nghiêm các quy định xử lý đối với những người có hành vi bao che với các sai phạm, thực hiện không nghiêm túc các kiến nghị của các cơ quan chức năng qua công tác thanh tra, kiểm tra, kiểm toán.

- *Nâng cao năng lực, phẩm chất đội ngũ cán bộ, công chức, đặc biệt là thái độ trách nhiệm đối với công việc, ý thức phục vụ nhân dân.* Kiên quyết xử lý kỷ luật những cán bộ, công chức có vi phạm khi thi hành công vụ. Thực hiện tốt các khâu từ tuyển dụng, bố trí, đào tạo, bồi dưỡng, đề bạt, khen thưởng, kỷ luật công chức, cán bộ, đảm bảo tính nghiêm minh và công bằng trong quản lý, sử dụng và đảm bảo các quyền lợi của công chức, cán bộ. Cải cách cơ bản chế độ tiền lương để người công chức có thể thực sự sống bằng đồng lương của mình và đây cũng là một điều kiện cơ bản để phòng ngừa những hành vi vi phạm pháp luật của cán bộ, công chức; thực hiện việc đưa kinh phí thực hiện các chế độ của các chức danh lãnh đạo về xe ô tô công, cước phí điện thoại vào lương. Có chính sách khen thưởng xứng đáng về vật chất và tinh thần đối với công chức, cán bộ có thành tích xuất sắc trong công tác và trong việc chống các hành vi tiêu cực như tham nhũng, lãng phí.

Để phòng, chống lãng phí, thất thoát có hiệu quả, ngoài việc thực hiện đồng bộ các giải pháp trước mắt và lâu dài như đã nêu trên, đòi hỏi sự chỉ đạo trực tiếp của các

ngành, các cấp, sự tham gia của toàn xã hội, đặc biệt các cơ quan có chức năng quản lý việc sử dụng ngân sách nhà nước; quản lý việc đầu tư xây dựng- cụ thể là các ngành Tài chính, Kế hoạch- Đầu tư, Xây dựng. Đồng thời, các cơ quan thanh tra, kiểm tra, kiểm toán cần phát huy tính chủ động trong việc xây dựng kế hoạch thanh tra, kiểm toán hàng năm, lồng ghép với thực hiện nhiệm vụ chống tham nhũng, lãng phí, thất thoát ngân sách nhà nước.

2. CÁC GIẢI PHÁP PHÒNG, CHỐNG LÃNG PHÍ TRONG MỘT SỐ LĨNH VỰC

Ngoài các giải pháp được đề cập ở trên, trong mỗi lĩnh vực cần nghiên cứu tìm ra giải pháp phù hợp để phòng, chống lãng phí một cách có hiệu quả. Ở đây chúng tôi nêu các giải pháp phòng, chống lãng phí trong lĩnh vực đầu tư xây dựng cơ bản và trong khu vực doanh nghiệp nhà nước.

2.1 Giải pháp phòng, chống lãng phí trong lĩnh vực đầu tư xây dựng cơ bản

- *Tiếp tục nghiên cứu đổi mới một cách đồng bộ các cơ chế, chính sách trong quản lý đầu tư xây dựng cơ bản*

Trước hết cần tổ chức nghiên cứu, bổ sung các cơ chế, chính sách theo hướng loại bỏ tình trạng *khép kín*, tách chức năng quản lý nhà nước khỏi chức năng quản lý kinh doanh trong hoạt động của các Bộ, của ủy ban nhân dân các cấp.

Bộ Kế hoạch và Đầu tư cùng với các Bộ, ngành liên quan dự thảo văn bản về quản lý đầu tư sử dụng vốn nhà nước trình Chính phủ theo hướng:

- Người ra quyết định đầu tư không kiêm nhiệm chủ đầu tư; thực hiện đấu thầu chọn chủ đầu tư, tư vấn quản lý dự án; xây dựng và ban hành tiêu chí, tiêu chuẩn làm chủ đầu tư, ban quản lý dự án kèm theo chức năng và trách nhiệm cụ thể cho từng chức danh công việc; tăng cường sử dụng các tổ chức tư vấn giám sát độc lập trong quá trình thực hiện dự án, đặc biệt đối với các dự án lớn.

- Các tổ chức tư vấn thiết kế, các nhà thầu xây dựng, các tư vấn giám sát không thuộc cùng một Bộ, tỉnh, thành phố.

- Từng bước hình thành tổ chức tư vấn độc lập.

- Xây dựng lộ trình xoá bỏ tình trạng khép kín hiện nay.

- *Công khai, minh bạch trong quản lý đầu tư*

Tiếp tục chấn chỉnh hoạt động quản lý đầu tư, nâng cao hiệu quả đầu tư trong thời gian tới, trong đó tập trung thực hiện các giải pháp về cải tiến, nâng cao chất lượng công tác quy hoạch, quản lý đầu tư theo quy hoạch; tăng cường kỷ cương trong quản lý đầu tư và xây dựng. Thực hiện nghiêm túc các quy định về giải ngân nguồn vốn hỗ trợ phát triển chính thức (ODA).

- *Triển khai thực hiện đồng bộ và có hiệu quả các dự án trọng điểm*

Kiên quyết tập trung đầu tư cho các công trình, dự án trọng điểm để nhanh chóng đưa vào sử dụng, phát huy hiệu quả kinh tế. Các Bộ, ngành, địa phương cần rà soát và xây dựng chương trình đầu tư bằng vốn ngân sách cho thật hiệu quả, đúng đối tượng, vốn đầu tư thuộc ngân sách nhà nước và nguồn vốn tín dụng ưu đãi sẽ tập trung hỗ trợ cho chương trình giống cây con, cho việc đổi mới và áp dụng các công nghệ hiện đại vào chuyển dịch cơ cấu sản xuất; ưu tiên cân đối vốn cho các cơ sở hạ tầng cần thiết thúc đẩy chuyển dịch cơ cấu kinh tế trong từng vùng, từng ngành.

- *Nâng cao trách nhiệm của các Bộ, các ngành, các cấp trong việc xây dựng và điều hành thực hiện kế hoạch đầu tư phát triển của đất nước*

Trên tầm vĩ mô, Chính phủ chỉ đạo xây dựng chương trình đầu tư dài hạn (5 năm) dựa vào bản cân đối tổng hợp về nguồn vốn huy động trong kế hoạch. Chương trình đầu tư đó được cụ thể hoá từng năm, đưa vào cân đối nguồn vốn hàng năm: đặc biệt là nguồn vốn nhà nước, để xác định mục tiêu đầu tư, tránh tình trạng mục tiêu thì nhiều trong khi

khả năng nguồn vốn hạn chế, làm mất cân đối ngay từ khâu kế hoạch.

Chính phủ chỉ đạo các Bộ, ngành và địa phương cần thực hiện có hiệu quả các giải pháp chống dàn trải, thất thoát, lãng phí vốn đầu tư; hoàn thiện các chế tài để xử lý nghiêm khắc những người lợi dụng chức vụ, quyền hạn để tư lợi trong công tác quản lý đầu tư; đôn đốc các Bộ, ngành và địa phương thực hiện các kiến nghị do các cơ quan thanh tra nêu ra và đã được cấp có thẩm quyền kết luận để thực hiện.

Đối với các Bộ, cơ quan ngang Bộ có tính chất tham mưu, tổng hợp như Bộ Kế hoạch và Đầu tư, Bộ Tài chính, Ngân hàng nhà nước cần tăng cường dự báo về khả năng huy động nguồn vốn, xây dựng định hướng các cơ chế chính sách đầu tư; tổ chức kiểm tra, giám sát chặt chẽ quy trình đầu tư và xây dựng, quy trình và thủ tục giải ngân, nhất là nguồn vốn ngân sách và có nguồn gốc từ ngân sách; có trách nhiệm bảo đảm nguồn vốn của ngân sách theo tiến độ đầu tư trong kế hoạch được duyệt.

Đối với các Bộ, ngành và Chủ tịch Ủy ban Nhân dân tỉnh, thành phố: theo sự phân cấp quản lý về đầu tư và xây dựng hiện hành, cần đảm bảo thực hiện đầy đủ chức năng quản lý ngành trong lĩnh vực đầu tư phát triển; chịu trách nhiệm về quy hoạch, về chủ trương đầu tư; phân cấp cho các cơ sở trong bộ, trong ngành, trong tỉnh quản lý, sử dụng có hiệu quả nguồn vốn đầu tư từ ngân sách nhà nước và các nguồn vốn của nhà nước.

- *Thực hiện tốt công tác giám sát, đánh giá đầu tư*

Thực hiện giám sát ngay từ khâu bố trí đầu tư, bảo đảm tuân thủ theo quy hoạch, kế hoạch được duyệt, đến thực hiện giám sát từ khâu chuẩn bị đầu tư, đánh giá quá trình thực hiện đầu tư và đánh giá sau thực hiện đầu tư (đánh giá kết thúc quá trình thực hiện đầu tư và đánh giá quá trình khai thác, vận hành dự án).

Không phê duyệt dự án đầu tư nếu chưa làm rõ hiệu quả và bảo đảm tính khả thi về nguồn vốn. Đối với các dự án đã triển khai

thực hiện, không phê duyệt điều chỉnh nội dung đầu tư hay tổng mức đầu tư khi dự án chưa thực hiện giám sát và báo cáo theo quy định.

Chủ đầu tư phải tuân thủ nghiêm ngặt nguyên tắc: công trình chưa có quyết định đầu tư, chưa có thiết kế và dự toán được duyệt thì không được cấp phát vốn, không được thi công.

- *Thanh tra Chính phủ phối hợp với thanh tra Bộ Kế hoạch và Đầu tư và Thanh tra của các Bộ, ngành và địa phương tăng cường thực hiện các biện pháp thanh tra đầu tư xây dựng, quản lý, sử dụng đất đai; kết hợp công tác thanh tra kinh tế với đấu tranh chống tham nhũng, chống lãng phí, thực hành tiết kiệm. Công tác phòng, chống thất thoát trong đầu tư và xây dựng là một bộ phận quan trọng của công tác phòng, chống tham nhũng vì vậy nó đòi hỏi Chính phủ, các cấp, các ngành phải có thái độ kiên quyết, phải xử lý nghiêm minh các tập thể và cá nhân sai phạm.*

2.2 Những giải pháp phòng, chống lãng phí trong khu vực doanh nghiệp nhà nước

- *Triệt để thực hiện cổ phần hóa doanh nghiệp nhà nước, chuyển nhanh các doanh nghiệp nhà nước thành công ty cổ phần theo hướng thị trường. Công khai tìm chủ đầu tư tiềm năng, còn người lao động được hưởng một số tiền tương ứng với số năm công tác và được tham gia đấu giá. Nếu người lao động không tham gia đấu giá thì dùng tiền vào việc riêng, không bắt ép người lao động trở thành ông chủ bất đắc dĩ.*

Tài liệu tham khảo:

1. Ban Chỉ đạo Trung ương 6 (2)- Viện Khoa học Xã hội Việt Nam: Tình hình quan liêu, lãng phí trong xã hội ta và giải pháp phòng, chống, Hà Nội- 2005, 359 trang.
2. Ban Chỉ đạo Trung ương 6 (2)- Viện Khoa học Xã hội Việt Nam: Tệ quan liêu lãng phí và một số giải pháp phòng, chống, Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia, Hà Nội- 2006, 666 trang.
3. Chính phủ - Dự án Luật Thực hành tiết kiệm, chống lãng phí, Tài liệu phục vụ Kỳ họp thứ 7, Quốc hội khoá XI, tháng 5-2005.

- Tính giá trị quyền sử dụng đất vào giá trị doanh nghiệp.

- Hạn chế việc Nhà nước giữ lại các doanh nghiệp kinh doanh, trước mắt chỉ giữ lại một số doanh nghiệp trong lĩnh vực quốc phòng- an ninh còn lại bán đấu giá. Nhà nước không chủ trương giữ lại 50% vốn ở bất kỳ công ty nhà nước nào, chỉ giữ lại cổ phần khi bán không có người mua.

- Xoá bỏ toàn bộ độc quyền nhà nước, thực hiện cạnh tranh lành mạnh.

- Xử lý minh bạch quyền sở hữu trong các công ty nhà nước, tạo động lực phát triển.

Đây là các giải pháp gốc cơ bản, tránh sắp xếp hình thức theo kiểu xáo bài.

- *Đối với những doanh nghiệp nhà nước chưa chuyển sở hữu phải tăng cường hoạt động kiểm tra, giám sát thông qua cơ chế:*

- Chỉ một đại diện chủ sở hữu là Bộ Tài chính hoặc Tổng công ty Đầu tư và Kinh doanh vốn Nhà nước chứ không nên có quá nhiều đại diện chủ sở hữu như hiện nay.

- Ban Kiểm soát trong Tổng Công ty phải hoạt động đúng nghĩa Ban Kiểm soát, có sự tham gia của đại diện Mặt trận Tổ quốc Việt Nam và các Hiệp hội doanh nghiệp.

- Công khai hóa kết quả thanh tra, kiểm toán đối với doanh nghiệp nhà nước.

- Xây dựng một cơ chế quản lý doanh nghiệp công khai, minh bạch.